

مسعود تقوایی^۱

نصرت مرادی هوسین^۲

تعیین و تحلیل سطوح برخورداری شهرستان های استان آذربایجان غربی براساس مدل های آنالیز اسکالوگرام و SWOT

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۱/۰۲/۲۳

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۰۴/۲۱

چکیده

درک و شناخت بهتر میزان سطوح برخورداری مناطق مختلف نسبت به یکدیگر باعث شناخت نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای آن‌ها و در نهایت موجب توفیق برنامه‌ریزی ناحیه‌ای و منطقه‌ای می‌شود. تعیین و تحلیل سطوح برخورداری مناطق با استفاده مدل‌های مختلف و ارائه راهکارهای مناسب در این زمینه نقش بسیار مهم و اساسی در رسیدن به این هدف دارد. در پژوهش حاضر با استفاده از دو تکنیک آنالیز اسکالوگرام و SWOT سطوح برخورداری شهرستان های استان آذربایجان غربی براساس ۳۶ شاخص در زمینه‌های جمعیت و نیروی انسانی، عمرانی- زیربنایی، صنعت و معدن، خدمات اجتماعی، آموزشی و بهداشتی تعیین گردیده و وضعیت هر یک از شهرستان‌ها در شاخص‌های مذکور مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و پس از تعیین نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها به شیوه SWOT به ارائه راهکارهای مناسب جهت توسعه شهرستان های استان آذربایجان غربی پرداخته شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در بین شهرستان های استان آذربایجان غربی از لحاظ سطوح برخورداری و توزیع امکانات و خدمات، عدم تعادل و ناهمگونی دیده می‌شود به طوری که براساس مدل آنالیز اسکالوگرام شهرستان های ارومیه و خوی به عنوان برخوردارترین و شهرستان های پیرانشهر، سردشت و چالدران به عنوان محروم‌ترین شهرستان های استان شناخته شدند. یافته‌ها هم چنین نشان می‌دهد که ۴۲ درصد از شهرستان

E-mail: m.taghvaei@ltr.ui.ac.ir

E-mail: nt.moradi@yahoo.com

۱- استاد جغرافیای دانشگاه اصفهان.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان.

های استان در سطح محروم و بسیار محروم، ۲۸ درصد نسبتاً برخوردار، ۱۴ درصد برخوردار و تنها ۱۴ درصد شهرستان‌ها بسیار برخوردار هستند.

کلید واژه‌ها: سطوح برخورداری، آنالیز اسکالوگرام، مدل SWOT، استان آذربایجان غربی.

مقدمه

امروزه یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های یک اقتصاد سالم و دینامیک، توزیع و پراکنش امکانات و خدمات و برخورداری از شاخص‌های مختلف توسعه در بین مناطق مختلف یک کشور یا منطقه است. برای رسیدن به این مهم استراتژی‌ها و برنامه‌های مختلفی توسط برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران تدوین شده و اقدامات مهمی در این زمینه انجام گرفته است. علی‌رغم همه این تلاش‌ها و اقدامات، شواهد نشان می‌دهد که فاصله و اختلاف بین نواحی مختلف کشور از لحاظ توسعه یافتگی و برخورداری از امکانات و خدمات بسیار فاحش و چشم‌گیر است. بنابراین بررسی این نابرابری‌ها و وجوه آن در محدوده‌های جغرافیایی مختلف در سال‌های اخیر مورد توجه شدید برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران قرار گرفته است. یکی از راه‌های شناخت نابرابری‌ها و تعیین جایگاه مناطق از لحاظ درجه توسعه‌یافتگی، استفاده از مدل‌های کمی می‌باشد. استفاده از مدل‌های کمی آنچنان گسترش یافته که شاید در دنیای کنونی هیچ یک از عرصه‌های علمی را نتوان یافت که به اشکال گوناگون از آن‌ها سود نجویند. وسعت کاربرد مدل‌های کمی را تا حدود زیادی می‌توان مرهون توسعه تکنولوژی رایانه ای دانست.

بیان مسأله

در زمینه مفهوم توسعه دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد و تعاریف متعددی در مورد این مفهوم به کار رفته است. با توجه به این که هدف اصلی توسعه حذف نابرابری‌ها است، بهترین مفهوم توسعه رشد همراه با عدالت اجتماعی است (پوراحمد و دیگران، ۱۳۸۴: ۵). بروکفیلد توسعه را فرایند پیشرفت به سوی اهداف رفاهی نظیر کاهش فقر، بی‌کاری و نابرابری تعریف می‌کند (ازکیا، ۱۳۸۷: ۷). توسعه در مفهوم کلی خود به معنای ارتقای سطح مادی و معنوی جامعه انسانی و ایجاد شرایط مناسب یک زندگی سالم برای تمامی افراد جامعه است. بنابراین توسعه در برگزیده جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که تغییرات کمی و کیفی را شامل می‌شود و از نظر داخلی و خارجی نیز از مفاهیم نسبی به شمار می‌رود (جمعه‌پور، ۱۳۸۴: ۵۲) با توجه به این که توسعه یک مفهوم چند بعدی است که شامل دگرگونی اساسی در همه ساختارهای اجتماعی، نهادی، اداری و هم‌چنین ایستارها و وجهه‌نظرهای عمومی مردم است (ازکیا، ۱۳۸۴: ۲۷)، بررسی و تحلیل شاخص‌های توسعه، تعیین درجه توسعه

یافتگی مناطق مختلف و در نظر گرفتن مجموعه‌ای از شاخص‌های گوناگون امری بسیار پیچیده و مشکل است. بنابراین اگر بخواهیم تحلیل نسبتاً دقیقی در زمینه سنجش درجه توسعه یافتگی مناطق مختلف داشته باشیم، اولاً می‌بایست مجموعه‌ای از چندین شاخص به صورت ترکیبی و تلفیقی استفاده کرده، ثانیاً از تکنیک‌های مناسب در این زمینه استفاده نمائیم. برای دستیابی به این اهداف در مقاله حاضر سعی شده است با استفاده از تکنیک‌های آنالیز اسکالوگرام^۳ و مدل^۴ SWOT و انتخاب ۳۶ شاخص در زمینه‌های مختلف، سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی تعیین شود و وضعیت هر یک از شهرستان‌ها در این شاخص‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد و هم چنین ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها شناسایی و راهکارهای لازم در این زمینه ارائه شوند.

اهمیت و ضرورت مسأله

بررسی و شناخت وضعیت نواحی، قابلیت‌ها و تنگناهای آن در برنامه‌ریزی ناحیه‌ای از اهمیت به سزایی برخوردار است. امروزه آگاهی از نقاط ضعف و قوت نواحی نوعی ضرورت، جهت‌ارایه طرح‌ها و برنامه‌ها محسوب می‌شود (موسوی و حکمت‌نیا، ۱۳۸۵: ۵۶). از جمله معیارهای بسیار متداول در توسعه منطقه‌ای و یا ناحیه‌ای، طبقه‌بندی یا سطح‌بندی نواحی یا شهرستان‌های کشور براساس میزان برخورداری از شاخص‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی و کالبدی و ... است. براساس این معیار مناطق، نواحی شهرستان‌ها از لحاظ توسعه یافتگی در طیف‌های مختلف قرار می‌گیرند. اهمیت این سطح‌بندی آن است که با شناخت تنگناها و قابلیت‌ها و سطح توسعه نواحی، می‌توان سطح زندگی مردم یک ناحیه را به خوبی نشان داد و از طرف دیگر به ارائه طرح‌ها و استراتژی‌های مناسب جهت کاهش محرومیت آن نواحی پرداخت (زیاری و جلالیان، ۱۳۸۷: ۷۸) و نهایتاً به عنوان عاملی جهت رفع مشکلات و نارسایی‌های مبتلا به خود برای نیل به رفاه اقتصادی و سلامت اجتماعی جهت رسیدن به توسعه باشد (موسوی و حکمت‌نیا، ۱۳۸۵: ۵۶). بنابراین سطح‌بندی مناطق و درک و شناخت درجه توسعه‌یافتگی آن‌ها، بیان نقاط ضعف و قوت، توان‌ها و کمبودها، برای برقراری عدالت اجتماعی و توزیع رفاه و ثروت در بین افراد جامعه امری مهم و ضروری به نظر می‌رسد.

3- Scalogram Analysis

4-SWOT Model

در این راستا تعیین و تحلیل سطوح برخورداری شهرستان های استان آذربایجان غربی در قالب شاخص ها، می تواند به عنوان مهم ترین ابزار برنامه ریزی به شمار آید که از طریق آن برنامه ریزان قادر به تدوین و ارزیابی فرایند و نتایج برنامه ریزی خود در بستر فضای جغرافیایی خواهند بود. نتایج این تحقیق هم چنین می تواند برنامه ریزان و تصمیم گیران را در مطالعات آمایش سرزمین و تخصیص امکانات و خدمات برای توسعه منطقه یاری نماید و زمینه های لازم را برای بررسی امکانات بالقوه و بالفعل، رفع عقب ماندگی مناطق توسعه نیافته و کمتر توسعه یافته و ارائه راهکارهای مناسب به صورت سلسله مراتبی و بر مبنای نظم و سلسله مراتب فضایی برای رفع نابرابری های موجود فراهم نماید و در نهایت گام مهم و اساسی در راستای دستیابی به عدالت اجتماعی و تعادل فضاهای جغرافیایی باشد. هدف کلی این پژوهش تعیین و تحلیل سطوح برخورداری شهرستان های استان آذربایجان غربی با استفاده از تکنیک های آنالیز اسکالوگرام و مدل SWOT است. اهداف اختصاصی این تحقیق شامل موارد زیر است:

- تهیه نقشه سطوح برخورداری شهرستان های استان.
- بیان نقاط ضعف، قوت، فرصت ها و تهدیدها و ارائه راهکارهای مکانی- زمانی با استفاده از مدل استراتژیک SWOT جهت توسعه منطقه.

پیشینه پژوهش

از جمله تحقیقات انجام گرفته درباره موضوع سطح بندی در زمینه های مختلف به طور اعم و سنجش درجه توسعه یافتگی مناطق به طور اخص با استفاده از تکنیک های آنالیز اسکالوگرام و مدل SWOT می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- اشتری (۱۳۷۳) با استفاده از روش تاکسونومی درجه توسعه یافتگی مناطق (شهرستان- شهری- روستایی) استان آذربایجان غربی را در مقاطع زمانی ۶۵- ۱۳۵۵ مورد بررسی قرار داده و در پژوهش خود به این نتیجه رسیده که درجه توسعه یافتگی منطقه مورد مطالعه به نسبت های ۰.۲۲، ۰.۱۶، ۰.۷۵٪ به ترتیب شهرستان، شهر، روستاهای استان به طور متوسط بهبود یافته است.

- آهنگری (۱۳۸۵) با استفاده از تکنیک های تحلیل عاملی و تاکسونومی درجه توسعه شهرستان های استان خوزستان را بررسی کرده است. یافته های تحقیق وی نشان داده که شهرستان های رامهرمز، دزفول، مسجد سلیمان، شوشتر، اندیمشک، آبادان، ماهشهر، باغملک و خرمشهر به ترتیب رتبه اول تا نهم را از نظر توسعه دارا بوده و شهرستان های امیدیه، اهواز شوش، ایذه و شادگان با رتبه های دهم تا چهاردهم زیر خط توسعه قرار گرفته اند.

- تقوایی و نیلی‌پور طباطبایی (۱۳۸۵) با استفاده از روش آنالیز اسکالوگرام میزان برخورداری مناطق روستایی استان های کشور از ۶۷ شاخص توسعه را در حوزه‌های مختلف بررسی کردند و نشان دادند که اختلاف و شکاف زیادی بین استان ها وجود دارد و از لحاظ شاخص‌های مختلف توسعه‌ای، مناطق روستایی استان مازندران بهترین رتبه و مناطق روستایی استان سمنان کمترین رتبه را کسب کرده‌اند.

- کوهن با استفاده از مدل آنالیز اسکالوگرام به بررسی علل مهاجرت دانشجویان یهودی مقیم آمریکا پرداخته و در پژوهش خود به این نتیجه رسیده که مهم‌ترین عوامل انگیزه سفر این دانشجویان، مذهب- توریسم و دیگر عوامل بوده است (کوهن، ۲۰۰۳).

- افتخاری و مهدوی (۱۳۸۵) با استفاده از روش پیمایشی و مطالعات میدانی به شیوه SWOT به ارائه استراتژی و راهبرد توسعه گردشگری مناطق روستایی لواسان پرداخته و نتیجه تحقیق آن ها نشان داده که آستانه آسیب‌پذیری نقاط روستایی به علت گردشگری بودن بسیار بالاست و نیازمند بازنگری و ارائه سیاست‌های مناسب در جهت رفع محدودیت‌ها و استفاده از مزیت‌های نسبی موجود می‌باشد.

- کاپی و همکاران^۶ (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «SWOT مدلی بنیادی برای استراتژی‌های منطقه‌ای»، کاربرد مدل SWOT را در برنامه‌ریزی استراتژیک در کشورهای شمال اروپا مورد ارزیابی قرار داده و در تحقیق خود روی پروژه‌های توسعه ملی و برنامه‌های بنیادی مالی تأکید کرده‌اند.

- کاجانوس و کانگاس^۷ (۲۰۰۴) در پژوهشی با استفاده از ترکیب دو مدل SWOT و AHP قابلیت‌های این مدل‌ها را به عنوان ابزارهایی نو در برنامه‌ریزی توریسم مورد بررسی قرار دادند و نتیجه تحقیق آنان نشان داد که درآمد حاصل از صنعت توریسم، اصلاحات انجام گرفته در مناطق روستایی و فرهنگ قوی مردم محلی، مهم‌ترین وسیله حفظ و بقا در مناطق روستایی مورد مطالعه بوده است.

- جاسینویکیوس و پتراسکاس^۸ (۲۰۰۸) در پژوهش خود الگوهای محیطی اکوسیستم‌های منطقه‌ای را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که به دلیل پیچیدگی و ماهیت چند بعدی این الگوها نمی‌توان با استفاده از

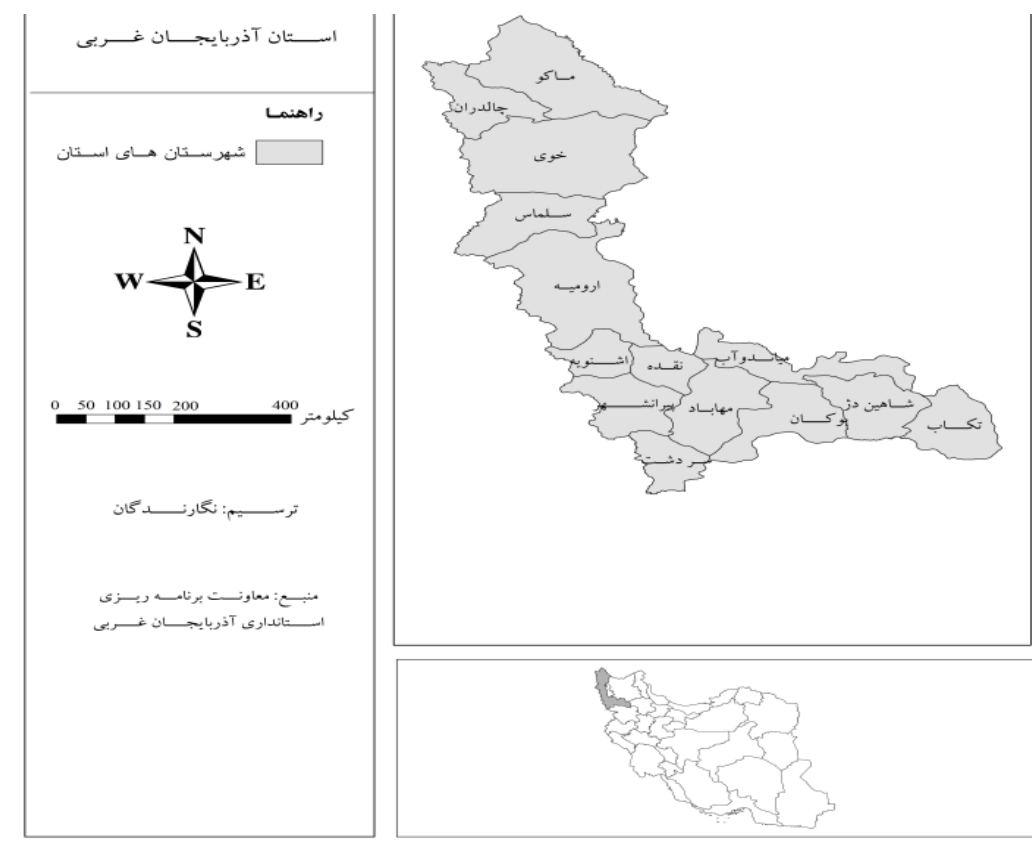
5 - Cohen

6 - Karppi, et al

7 - Kajanus & Kangas

8 - Jasinevičius, Petrauskas

تحلیل‌های ریاضی و کمی ارزیابی دقیق و جامعی از آن‌ها به دست داد در نتیجه استفاده از مدل SWOT به عنوان یک مدل انعطاف‌پذیر و ترکیب آن با تکنیک فازی می‌تواند این کاستی را رفع و از آن به عنوان یک ابزار کاملاً نوین و مؤثری در این زمینه استفاده شود.

شکل ۱: موقعیت شهرستان‌های استان آذربایجان غربی

قلمرو پژوهش

استان آذربایجان غربی با وسعت ۳۷۵۹۸/۹ کیلومتر مربع (بدون احتساب دریاچه ارومیه) در شمال غربی ایران بین ۳۵ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۴ درجه و ۱۴ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار دارد. این استان از شمال و شمال غربی به جمهوری خود مختار نخجوان و کشور ترکیه از غرب به ترکیه و عراق، از جنوب به استان کردستان و از شرق به استان آذربایجان شرقی محدود می‌شود (سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۹: ۵). براساس تقسیمات کشوری سال ۸۷ استان آذربایجان غربی دارای ۱۷ شهرستان، ۴۰ بخش، ۳۸ شهر، ۱۱۳ دهستان و ۳۰۳۱ آبادی دارای سکنه می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷). در نقشه شماره (۱) موقعیت شهرستاهای استان نشان داده شده است.

مواد و روش‌ها

مدل‌های اسکالوگرام و SWOT و کاربرد این مدل‌ها در سطح‌بندی شهرستان‌های استان آذربایجان غربی

مدل اسکالوگرام

یکی از روش‌های مهم در برنامه‌ریزی استفاده از روش‌های طبقه‌بندی یا آنالیز اسکالوگرام است (مؤمنی، ۱۳۸۷: ۹۵). این روش در ابتدا به وسیله جغرافیدانان تاریخی برای نشان دادن بنیان‌های عملکردی سلسله مراتب مناطق شهری مورد استفاده قرار گرفت (گریفیت^۹، ۲۰۰۰: ۶۵۸). این روش در تعیین مرتبه فضاها در برنامه‌ریزی کاربرد دارد و از روش‌های سطح‌بندی سکونت‌گاه‌ها است و در آن داده‌های مختلف مربوط به فضا به عنوان متغیرهای مختلف انتخاب می‌گردند (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۸: ۱۴۷). در این روش در وهله اول نیاز به انتخاب یک سری متغیر است. متغیرهایی که نشان‌دهنده توسعه و پیشرفت در یک ناحیه باشد و مربوط به یک سال مشخص باشد (مؤمنی، ۱۳۸۷: ۹۵). از امتیاز آنی این روش سادگی و پویایی آن است، ضمن این‌که در برنامه‌ریزی آینده می‌توان آن را لحاظ کرد (تقوایی و نیلی‌پور، ۱۳۸۵: ۱۱۳). در این پژوهش روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش آنالیز اسکالوگرام به شرح زیر است:

معرفی شاخص‌ها

در این پژوهش برای تحلیل و تعیین سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی ۳۶ شاخص در زمینه‌های جمعیتی، عمرانی - زیربنایی، صنعت و معدن، خدمات اجتماعی، آموزشی و بهداشتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. این شاخص‌ها عبارتند از:

جدول ۱- شاخص های مورد مطالعه

کد	شاخص‌ها	زیر شاخص‌ها
۰۱	جمعیتی	درصد جمعیت (۱-۱)، درصد مهاجرین وارد شده ۱۰ ساله و بیشتر (۱-۲)، ضریب جمعیت فعال (۱-۳)، ضریب اشتغال (۱-۴)، درصد فرصت‌های شغلی (۱-۵)، درصد جمعیت فعال بیکار (۱-۶)، نسبت بعد خانوار (۱-۷)، میزان مرگ و میر (۱-۸).
۰۲	عمرانی- زیربنایی	درصد شهرها و روستاهای گازرسانی شده (۲-۱)، درصد طول راه‌ها (۲-۲)، مجموع کل واحدهای ارائه دهنده خدمات پستی به اِزاء هر ۱۰ هزار نفر (۲-۳).
۰۳	صنعت و معدن	تعداد کارگاه‌های صنعتی به اِزاء هر ۱۰ هزار نفر جمعیت (۳-۱)، تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستی به اِزاء هر ۵۰ هزار نفر جمعیت (۳-۲)، درصد شاغلان بخش صنعت (۳-۳)، تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی به اِزاء هر ۱۰ هزار نفر جمعیت (۳-۴)، تعداد کارگاه‌های صنعتی خصوصی به اِزاء هر ۱۰ هزار نفر جمعیت (۳-۵).
۰۴	خدمات اجتماعی	درصد بیمه شدگان سازمان تأمین اجتماعی بر حسب شهرستان (۴-۱)، درصد بیمه شدگان خدمات درمانی بر حسب شهرستان (۴-۲)، درصد کارگاه‌های تحت پوشش اداره کل تأمین اجتماعی (۴-۳)، تعداد اقامتگاه‌های عمومی و کارگاه‌های صرف غذا و نوشیدنی بر حسب شهرستان به اِزاء هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت (۴-۴).
۰۵	آموزشی	درصد باسوادان (۵-۱)، تعداد آموزشگاه‌های دوره آمادگی به اِزاء هر ۱۰۰ نفر دانش‌آموز (۵-۲)، تعداد آموزشگاه‌های دوره ابتدایی به اِزاء هر ۱۰۰ نفر دانش‌آموز (۵-۳)، تعداد آموزشگاه‌های دوره راهنمایی به اِزاء هر ۱۰۰ نفر دانش‌آموز (۵-۴)، تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه عمومی و پیش‌دانشگاهی به اِزاء هر ۱۰۰ نفر دانش‌آموز (۵-۵)، نسبت کارکنان آموزشی، دفتری و اداری به کل دانش‌آموزان (۵-۶)، نسبت جمعیت بیسواد (۵-۷).
۰۶	بهداشتی	تعداد بیمارستان به اِزاء هر ۱۰۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۱)، تعداد تخت بیمارستان به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۲)، تعداد مراکز بهداشتی درمانی به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۳)، تعداد خانه بهداشت فعال به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۴)، تعداد آزمایشگاه به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۵)، تعداد داروخانه به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۶)، تعداد پزشک عمومی به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۷)، تعداد پزشک متخصص به اِزاء هر ۱۰۰۰۰ نفر جمعیت (۶-۸)، نسبت پزشک متخصص به کل پزشکان (۶-۹).

تدوین جدول راهنمای تعیین وضعیت شاخص‌ها

پس از محاسبه میانگین و انحراف معیار از شاخص های مورد نظر، وضعیت هر یک از شاخص‌ها بر اساس رابطه

$$X \pm \frac{1}{4} Sd$$

ارزیابی شاخص‌ها در شهرستان‌ها و محاسبه امتیازها

در این قسمت وضعیت هر یک از شاخص‌ها از نظر مثبت، خنثی و منفی بودن مشخص و امتیازدهی می‌شود. پس از محاسبه امتیازها، شهرستان‌ها به نسبت میزان تأثیر هر کدام از فاکتورها رتبه‌بندی می‌شوند. در جدول شماره (۲) این وضعیت نشان داده شده است. به وضعیت مثبت ۴ امتیاز، وضعیت خنثی ۲ امتیاز و وضعیت منفی نیز ۱ امتیاز تعلق گرفته است. در وضعیت مثبت، شاخص در توسعه شهرستان مؤثر و در وضعیت منفی، شهرستان در آن شاخص با مشکل مواجه و وضعیت خنثی نیز نشان دهنده بی‌تأثیر بودن است.

مشخص کردن فواصل بین طبقات و طبقه‌بندی شهرستان‌ها به تفکیک ۵ سطح

برای مشخص کردن فواصل بین شهرستان‌ها در پنج سطح، ابتدا دامنه تغییرات (R) امتیازها با استفاده از فرمول $R = Max - Min$ به دست آورده شده و سپس با استفاده از فرمول استورجس فاصله بین طبقات محاسبه گردیده است (کلانتری، ۱۳۸۷: ۵۸).

$$i = \frac{R}{1 + 3.3 \log N}$$

فرمول استورجس

I = فاصله طبقاتی R = دامنه N = تعداد مواردی که باید طبقه‌بندی شوند

در جدول شماره (۳) سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی در ۵ سطح بسیار برخوردار، برخوردار، نسبتاً برخوردار، محروم و بسیار محروم نشان داده شده است.

جدول ۳- سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی براساس روش آنالیز اسکالوگرام

گروه	فاصله طبقات	درجه برخورداری	نام شهرستان‌ها	تعداد شهرستان‌ها	درصد
اول	۱۰۱/۱ - ۱۱۲/۵	بسیار برخوردار	ارومیه- خوی	۲	۱۴/۲۸
دوم	۸۹/۵۱ - ۱۰۱	برخوردار	میاندوآب- نقده	۲	۱۴/۲۸
سوم	۷۸/۱ - ۸۹/۵	نسبتاً برخوردار	ماکو- سلماس- شاهین دژ- مهاباد	۴	۲۸/۵۷
چهارم	۶۶/۵۱ - ۷۸	محروم	اشنویه- بوکان- تکاب	۳	۲۱/۴۲
پنجم	۵۵ - ۶۶/۵	بسیار محروم	پیرانشهر- سردشت- چالدران	۳	۲۱/۴۲

مدل SWOT

یکی از روش‌های مهم در فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک، روش SWOT است (لی و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۹: ۸۸). SWOT که مخفف واژه‌های قوت‌ها^{۱۱}، ضعف‌ها^{۱۲}، فرصت‌ها^{۱۳} و تهدیدها^{۱۴} است، یکی از ابزارهای بسیار مهم برای تصمیم‌گیری است و اغلب به عنوان یک وسیله تحلیلی سیستماتیک از عوامل داخلی و خارجی یک سازمان مورد استفاده قرار می‌گیرد (یوکسل^{۱۵}، ۲۰۰۷: ۳۳۶۵). از دیدگاه این مدل یک استراتژی مناسب قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رسد (حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۸۵: ۲۹۳). این مدل در نظر دارد ضعف‌ها

- 10 Lee, et al-
- 11 - Strengths
- 12 - Weaknesses
- 13 - Opportunities
- 14 - Threats
- 15 - Yuksel

را به قوت‌ها تبدیل و با به حداقل رساندن ضعف‌های داخلی و تهدیدهای خارجی، از فرصت‌ها حداکثر استفاده را به عمل آورد (ارسلان و دهائر^{۱۶}، ۲۰۰۸:۹۰۲). روش کار به این صورت است که پس از مطالعه کامل محدوده مورد مطالعه امکانات و پتانسیل‌های آن از یک طرف و مشکلات و کمبودها از طرف دیگر مورد بررسی قرار گیرند و مشخص شوند. پس از آن فرصت‌هایی که هر یک از عوامل داخلی و خارجی بر محدوده مورد مطالعه می‌گذارند مشخص شوند. هم‌چنین تهدیدهایی که می‌توانند تأثیرگذار باشند مدنظر قرار گرفته و در نهایت استراتژی‌هایی که امکان بهبود شرایط را به وجود می‌آورند و محدودیت‌هایی را مطرح و بر طبق آن بهترین روش برای دستیابی به برنامه‌ریزی ناحیه‌ای حاصل می‌شود. عیب این روش این است که نظرات شخصی محقق می‌تواند در مطالعه تأثیرگذار باشد. بنابراین لازم است معیارها طوری انتخاب شوند که گرایش‌های شخصی به حداقل برسند (مؤمنی، ۱۳۸۷: ۱۶۱).

تدوین جدول راهنمای تعیین وضعیت شاخص‌ها

در این روش پس از محاسبه میانگین و انحراف معیار از شاخص‌های مورد نظر، وضعیت هر یک از آن‌ها بر اساس

$$\text{رابطه } X - \frac{1}{4}Sd, X - \frac{1}{2}Sd, X + \frac{1}{2}Sd, X + \frac{1}{4}Sd \text{ محاسبه شده است.}$$

ارزیابی شاخص‌ها در شهرستان‌ها و محاسبه امتیازها

در جدول شماره (۴) وضعیت شاخص‌ها براساس خیلی قوی، قوی، متوسط، ضعیف و خیلی ضعیف آورده شده است. در این جدول به عدد ۵ امتیاز خیلی قوی، عدد ۴ امتیاز قوی، عدد ۳ امتیاز متوسط، عدد ۲ امتیاز ضعیف و عدد ۱ امتیاز خیلی ضعیف تعلق گرفته است. پس از محاسبه مجموع امتیازات منفی و مثبت و کسر امتیازات منفی از مجموع امتیازات مثبت، امتیاز نهایی شهرستان‌ها تعیین شده است (جدول شماره ۵).

جدول ۴- وضعیت شاخص‌ها براساس مدل SWOT

S	شاخص های جمعیت و نیروی انسانی (۱)						شاخص های عمرانی، زیربنایی (۲) عمرانی، زیربنایی (۲)						شاخص های صنعت و معدن (۳)						شاخص های خدمات اجتماعی (۴)						شاخص های آموزشی (۵)						شاخص های بهداشتی (۶)														
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲			
ارومیه	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
اشتریه	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
پورکان	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
پیرانشهر	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
تکاب	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
چالدران	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
تخری	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
سرزمین	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
سالماس	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
شامش دژ	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
ماکو	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
مهاباد	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
منابع آّب	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
نقده	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳

جدول ۵- امتیاز نهایی شهرستان‌ها براساس مدل SWOT

امتیاز نهایی	-	+	مجموع امتیازات	
۱۱۴	۹	۱۲۳	۱۳۲	ارومیه
۶۱	۱۳	۷۴	۸۷	اشنویه
۷۲	۱۲	۸۴	۹۶	بوکان
۵۰	۱۲	۶۲	۷۴	پیرانشهر
۶۰	۱۸	۷۸	۹۶	تکاب
۵۵	۱۶	۷۱	۸۷	چالدران
۱۰۴	۱۰	۱۱۴	۱۲۴	خوی
۴۵	۱۷	۶۲	۷۹	سردشت
۸۱	۸	۸۹	۹۷	سلماس
۸۷	۱۱	۹۸	۱۰۹	شاهین دژ
۹۰	۱۰	۱۰۰	۱۱۰	ماکو
۸۱	۱۱	۹۲	۱۰۳	مهاباد
۹۲	۶	۹۸	۱۰۴	میاندوآب
۹۴	۱۰	۱۰۴	۱۱۴	نقده

مشخص کردن فواصل بین طبقات و طبقه‌بندی شهرستان‌ها براساس مدل SWOT

برای مشخص کردن فواصل بین شهرستان‌ها همانند سایر مراحل قبلی از فرمول استورجس استفاده شده است. پس از محاسبه فواصل، سطوح برخورداری شهرستان‌ها طبق جدول شماره (۶) در پنج طیف مشخص گردیده است.

جدول ۶- فاصله طبقات و سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی براساس مدل SWOT

گروه	فاصله طبقات	درجه برخورداری	نام شهرستان‌ها	تعداد شهرستان‌ها	درصد
اول	۱۰۲/۷۳-۱۱۷/۱۵	بسیار برخوردار	ارومیه-خوی	۲	۱۴/۲۸
دوم	۸۸/۳۰-۱۰۲/۷۲	برخوردار	میاندوآب-نقده-ماکو	۳	۲۱/۴۲
سوم	۷۳/۸۷-۸۸/۲۹	نسبتاً برخوردار	سلماس-شاهین دژ-مهاباد	۳	۲۱/۴۲
چهارم	۵۹/۴۴-۷۳/۸۶	محروم	اشنویه-بوکان-تکاب	۳	۲۱/۴۲
پنجم	۴۵-۵۹/۴۳	بسیار محروم	پیرانشهر-سردشت-چالدران	۳	۲۱/۴۲

بررسی نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها براساس مدل SWOT

همان طور که در قسمت روش‌شناسی تحقیق ذکر شد، تحلیل SWOT جهت شناسایی مسائل استراتژیک و ارائه راهبردها و استراتژی‌های مناسب استفاده می‌گردد، در ابتدا با بررسی شاخص‌های مورد نظر و امتیاز هر یک از شهرستان‌ها در این شاخص‌ها، فهرستی از نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها مورد شناسایی قرار گرفته و سپس به تدوین جدول تجزیه و تحلیل عوامل استراتژیک پرداخته شده است. در نهایت جهت برطرف نمودن یا تقلیل نقاط ضعف و تهدیدها و تقویت و بهبود نقاط قوت و فرصت‌های موجود، در فصل پیشنهادات راهکارهای مناسبی ارائه گردیده است.

جدول ۷- نقاط قوت

شاخص‌ها	قوت‌ها (Strengths)
جمعیتی	S1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا در شهرستان‌های ارومیه، خوی، بوکان، سلماس، ماکو، مهاباد و میاندوآب.
	S2- بالا بودن جمعیت شاغل در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، سلماس، شاهین‌دژ، مهاباد.
	S3- وجود فرصت‌های شغلی زیاد در شهرستان ارومیه.
	S4- پایین بودن درصد جمعیت فعال بیکار در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، سلماس، شاهین‌دژ و مهاباد.
عمرانی- زیربنایی	S5- بالا بودن درصد شهرها و روستاهای گازرسانی شده در شهرستان‌های ارومیه، اشنویه، خوی، سلماس، میاندوآب و نقده.
	S6- وجود واحدهای ارائه دهنده خدمات پستی به اندازه کافی در شهرستان‌های ارومیه، بوکان، خوی، سلماس، شاهین‌دژ و میاندوآب.
صنعت و معدن	S7- زیاد بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی در شهرستان‌های ارومیه، بوکان، تکاب، خوی، شاهین‌دژ، مهاباد، میاندوآب و نقده.
	S8- زیاد بودن تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستباف در شهرستان‌های تکاب، چالدران، خوی، میاندوآب، نقده، اشنویه، بوکان، شاهین‌دژ و مهاباد.
	S9- درصد بالای شاغلان بخش صنعت در شهرستان‌های ارومیه، اشنویه، بوکان، چالدران، خوی، مهاباد و ماکو.
	S10- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی در شهرستان‌های پیرانشهر، چالدران، خوی، سلماس، ماکو، نقده و ارومیه.
	S11- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی خصوصی در شهرستان‌های ارومیه، بوکان، تکاب، خوی، شاهین‌دژ، مهاباد، میاندوآب و نقده.
خدمات اجتماعی	S12- درصد بالای بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی در شهرستان‌های ارومیه، خوی، بوکان، ماکو، مهاباد و میاندوآب.
	S13- درصد بالای بیمه‌شدگان خدمات درمانی در شهرستان‌های ارومیه، خوی، میاندوآب.
	S14- درصد بالای کارگاه‌های تحت پوشش اداره تأمین اجتماعی در شهرستان‌های ارومیه، خوی، بوکان، سلماس، ماکو، مهاباد و میاندوآب.
	S15- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های ارومیه، خوی، سلماس، ماکو و نقده از لحاظ شاخص اقامتگاه‌های عمومی و کارگاه‌های صرف غذا و نوشیدنی.
آموزشی	S16- درصد بالای جمعیت باسوادان در شهرستان‌های ارومیه، خوی، سلماس، ماکو، مهاباد، میاندوآب و نقده.
	S17- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های اشنویه، بوکان، پیرانشهر و شاهین‌دژ از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره آمادگی.
	S18- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های تکاب، چالدران، سردشت و شاهین‌دژ از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره ابتدایی.
	S19- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های تکاب، شاهین‌دژ، ماکو و میاندوآب از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره راهنمایی.
	S20- مناسب بودن وضعیت شهرستان‌های چالدران، سردشت، شاهین‌دژ و ماکو از لحاظ تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش-دانشگاهی.
	S21- مناسب بودن وضعیت شهرستان‌های تکاب، شاهین‌دژ و نقده از لحاظ شاخص تعداد کارکنان آموزشی، دفتری و اداری.

<p>S22- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های اشنویه، چالدران، ماکو، ارومیه، تکاب و شاهین‌دژ از لحاظ تعداد بیمارستان.</p> <p>S23- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های ارومیه، مهاباد، نقده، تکاب، خوی، سلماس، شاهین‌دژ، ماکو و میاندوآب از لحاظ تعداد تخت بیمارستان.</p> <p>S24- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های تکاب، سردشت، شاهین‌دژ، مهاباد و نقده از لحاظ تعداد مراکز بهداشتی درمانی.</p> <p>S25- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های تکاب، چالدران، سردشت و ماکو از لحاظ تعداد خانه بهداشت فعال.</p> <p>S26- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های ارومیه، اشنویه، شاهین‌دژ، ماکو، مهاباد، نقده و میاندوآب از لحاظ تعداد آزمایشگاه.</p> <p>S27- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های ارومیه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، خوی، سلماس، شاهین‌دژ، مهاباد و نقده از لحاظ تعداد داروخانه.</p> <p>S28- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های چالدران، شاهین‌دژ، نقده، اشنویه، خوی، سردشت، سلماس و ماکو از لحاظ تعداد پزشکان عمومی.</p> <p>S29- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های ارومیه، بوکان، خوی، مهاباد، نقده و میاندوآب از لحاظ تعداد پزشکان متخصص.</p>	<p>بهداشتی</p>
---	----------------

جدول ۸- نقاط ضعف

شاخص‌ها	ضعف‌ها (Weakness)
<p>جمعیتی</p>	<p>W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل در شهرستان‌های ارومیه، تکاب، سردشت، نقده، بوکان، چالدران، خوی، ماکو و میاندوآب.</p> <p>W2- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی در شهرستان‌های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، خوی، سردشت، سلماس، شاهین‌دژ، ماکو، مهاباد، میاندوآب و نقده.</p> <p>W3- بالا بودن درصد جمعیت فعال بیکار در شهرستان‌های ارومیه، تکاب، سردشت، نقده، بوکان، چالدران، خوی، ماکو و میاندوآب.</p>
<p>عمرانی - زیربنایی</p>	<p>W4- پایین بودن تعداد شهرها و روستاهای گازرسانی شده در شهرستان‌های بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ، ماکو و مهاباد.</p> <p>W5- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های چالدران، سردشت، ماکو، مهاباد، اشنویه، پیرانشهر، تکاب و نقده از لحاظ شاخص واحدهای ارائه دهنده خدمات پستی.</p>
<p>صنعت و معدن</p>	<p>W6- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، چالدران، سردشت، سلماس و ماکو.</p> <p>W7- پایین بودن تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستباف در شهرستان‌های ارومیه، پیرانشهر، سردشت، سلماس و ماکو.</p> <p>W8- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی در شهرستان‌های اشنویه، بوکان، تکاب، سردشت، شاهین‌دژ، مهاباد و میاندوآب.</p> <p>W9- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی خصوصی در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، چالدران، سردشت، سلماس و ماکو.</p>

<p>W10- پایین بودن درصد بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی در شهرستان های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، سلماس، شاهین‌دژ، نقده.</p> <p>W11- پایین بودن درصد بیمه‌شدگان خدمات درمانی در شهرستان های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ، نقده، بوکان، سلماس، ماکو و مهاباد.</p> <p>W12- پایین بودن درصد کارگاه‌های تحت پوشش اداره کل تأمین اجتماعی در شهرستان های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ و نقده.</p> <p>W13- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، شاهین‌دژ، مهاباد، سردشت و میاندوآب به لحاظ شاخص تعداد اقامتگاه‌های عمومی و کارگاه‌های صرف غذا و نوشیدنی.</p>	<p>خدمات اجتماعی</p>
<p>W14- پایین بودن درصد باسوادان در شهرستان های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ و بوکان.</p> <p>W15- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های تکاب، چالدران، سردشت، ارومیه، خوی، سلماس، ماکو، مهاباد، میاندوآب و نقده از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره آمادگی.</p> <p>W16- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های ارومیه، بوکان، پیرانشهر، خوی، سلماس، مهاباد، میاندوآب، نقده، اشنویه و ماکو از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره ابتدایی.</p> <p>W17- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های ارومیه، بوکان، پیرانشهر، چالدران، خوی، سلماس، مهاباد، اشنویه، سردشت و نقده از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره راهنمایی.</p> <p>W18- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، خوی، مهاباد، میاندوآب، ارومیه، سلماس و نقده از لحاظ شاخص تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه عمومی و پیش‌دانشگاهی.</p> <p>W19- پایین بودن تعداد کارکنان دفتری، آموزشی و اداری در شهرستان های ارومیه، بوکان، پیرانشهر، سردشت، سلماس، مهاباد، اشنویه، چالدران، خوی، ماکو و میاندوآب.</p>	<p>آموزشی</p>
<p>W20- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های بوکان، پیرانشهر، خوی، سردشت، سلماس، مهاباد، میاندوآب و نقده از لحاظ شاخص تعداد بیمارستان.</p> <p>W21- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، چالدران و سردشت از لحاظ شاخص تعداد تخت بیمارستان.</p> <p>W22- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های اشنویه، پیرانشهر، چالدران، سلماس، میاندوآب، ارومیه، بوکان، خوی و ماکو از لحاظ شاخص تعداد مراکز بهداشتی درمانی.</p> <p>W23- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های ارومیه، بوکان، خوی، سلماس، مهاباد، میاندوآب، نقده، اشنویه و پیرانشهر در شاخص تعداد خانه بهداشت فعال.</p> <p>W24- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، خوی، سردشت، سلماس و میاندوآب در شاخص تعداد آزمایشگاه.</p> <p>W25- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان های اشنویه، چالدران، سردشت، ماکو و میاندوآب از لحاظ شاخص تعداد داروخانه.</p> <p>W26- پایین بودن تعداد پزشکان عمومی در شهرستان های ارومیه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، مهاباد و میاندوآب.</p> <p>W27- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص در شهرستان های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، سلماس، شاهین‌دژ و ماکو.</p>	<p>بهداشتی</p>

جدول ۹- تهدیدها

شاخص‌ها	تهدیدها (Threats)
جمعیتی	T1- پایین بودن تعداد جمعیت در شهرستان‌های اشنویه، تکاب، چالدران، شاهین‌دژ، پیرانشهر، سردشت و نقده.
	T2- پایین بودن تعداد جمعیت فعال در شهرستان‌های اشنویه، چالدران، ماکو، مهاباد، بوکان، سردشت و نقده.
	T3- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی در شهرستان‌های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، خوی، سردشت، سلماس، شاهین‌دژ، ماکو، مهاباد، میاندوآب و نقده.
	T4- بالا بودن جمعیت فعال بیکار در شهرستان‌های ارومیه، تکاب، سردشت و نقده.
	T5- بالا بودن میزان مرگ و میر در شهرستان‌های تکاب، خوی، شاهین‌دژ، ماکو، مهاباد، ارومیه، چالدران و نقده.
عمرانی - زیربنایی	T6- پایین بودن تعداد شهرها و روستاهای گازرسانی شده در شهرستان‌های بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ و مهاباد.
	T7- کم بودن طول راهها در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، سردشت، شاهین‌دژ، نقده و بوکان.
خدمات اجتماعی	T8- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ، مهاباد و نقده در زمینه شاخص‌های خدمات اجتماعی.
آموزشی	T9- بالا بودن جمعیت بیسواد در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، شاهین‌دژ، بوکان.
بهداشتی	T10- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های بوکان، پیرانشهر، خوی، سردشت، سلماس، مهاباد، میاندوآب و نقده به لحاظ شاخص تعداد بیمارستان.
	T11- نامطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های اشنویه، بوکان، پیرانشهر، چالدران و سردشت به لحاظ شاخص تعداد تخت بیمارستان.
	T12- پایین بودن تعداد پزشکان عمومی در شهرستان‌های ارومیه، بوکان، پیرانشهر، تکاب، مهاباد و میاندوآب.
	T13- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص در شهرستان‌های اشنویه، پیرانشهر، تکاب، چالدران، سردشت، سلماس، شاهین‌دژ و ماکو.

جدول ۱۰- فرصت‌ها

شاخص‌ها	فرصت‌ها (Opportunities)
جمعیتی	O1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا در شهرستان‌های ارومیه، خوی، بوکان، سلماس، ماکو، مهاباد و میاندوآب.
	O2- بالا بودن جمعیت فعال و نیروی کار در شهرستان‌های پیرانشهر، تکاب، سلماس، شاهین‌دژ و میاندوآب.
	O3- وجود فرصت‌های شغلی زیاد در شهرستان ارومیه.
عمرانی - زیربنایی	O4- بالا بودن درصد شهرها و روستاهای گازرسانی شده در شهرستان‌های ارومیه، اشنویه، خوی، سلماس، میاندوآب و نقده.
	O5- زیاد بودن طول راهها در شهرستان‌های ارومیه، خوی، سلماس و ماکو.
آموزشی	O10- درصد بالای جمعیت باسوادان در شهرستان‌های ارومیه، خوی، سلماس، ماکو، مهاباد، میاندوآب و نقده.
بهداشتی	O11- بهتر بودن وضعیت شهرستان‌های شاهین‌دژ و ماکو در اکثر شاخص‌های آموزشی.
	O12- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های چالدران، شاهین‌دژ، نقده، اشنویه، خوی، سردشت، سلماس و ماکو به لحاظ شاخص تعداد پزشکان عمومی.
	O13- مطلوب بودن وضعیت شهرستان‌های ارومیه، بوکان، خوی، مهاباد، نقده و میاندوآب به لحاظ تعداد پزشکان متخصص.

جدول ۱۱- عوامل استراتژیک نقاط قوت و ضعف

شهرستان	شاخص	
	ضعف‌ها (Weakness)	قوت‌ها (Strengths)
ارومیه	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- پایین بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W3- نامطلوب بودن تعداد مراکز بهداشتی درمانی.	S1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، S2- وجود فرصت‌های شغلی زیاد، S3- زیاد بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S4- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S5- کافی بودن تعداد تخت‌های بیمارستان، S6- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.
اشنویه	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- پایین بودن درصد باسوادان، W3- نامطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، W4- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- پایین بودن درصد جمعیت فعال بیکار، S2- بالا بودن تعداد شاغلان بخش صنعت، S3- کافی بودن تعداد بیمارستان، S4- مطلوب بودن تعداد پزشکان عمومی.
بوکان	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- پایین بودن درصد باسوادان، W3- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W4- نامطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان.	S1- زیاد بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S2- بالای بودن درصد شاغلان بخش صنعت، S3- بالا بودن نسبت پزشک متخصص به کل پزشکان.
پیرانشهر	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- پایین بودن درصد باسوادان، W3- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W4- نامطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، W5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- بالا بودن ضریب اشتغال، S2- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی، S3- مطلوب بودن تعداد پزشکان عمومی.
تکاب	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W3- پایین بودن درصد باسوادان، W4- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S2- مطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره راهنمایی، S3- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، S4- مطلوب بودن تعداد مراکز بهداشتی درمانی.
چالدران	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W3- پایین بودن درصد باسوادان، W4- پایین بودن درصد باسوادان.	S1- زیاد بودن تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستباف، S2- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی، S3- بالا بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی.
خوی	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W3- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W4- نامطلوب بودن تعداد مراکز بهداشتی درمانی.	S1- زیاد بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S2- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S3- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، S4- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.
سردشت	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، W3- پایین بودن درصد باسوادان، W4- نامطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، W5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- بالا بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، S2- مطلوب بودن تعداد مراکز بهداشتی درمانی، S3- مطلوب بودن تعداد پزشکان عمومی.
سلماس	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، W3- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W4- نامطلوب بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، S2- بالا بودن جمعیت شاغل، S3- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی، S4- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S5- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان.
شاهین دژ	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- پایین بودن درصد باسوادان، W3- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- بالا بودن جمعیت شاغل، S2- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S3- بالا بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، S4- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، S6- مطلوب بودن تعداد مراکز بهداشتی درمانی.
ماکو	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W3- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، W4- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.	S1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، S2- درصد بالای شاغلان بخش صنعت، S3- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی، S4- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S5- بالا بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، S6- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان.
مهاباد	W1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، W2- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W3- نامطلوب بودن تعداد بیمارستان.	S1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، S2- بالا بودن جمعیت شاغل، S3- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S4- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S5- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، S6- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.
میاندوآب	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- پایین بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی، W3- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W4- نامطلوب بودن تعداد بیمارستان.	S1- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، S2- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S3- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S4- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، S5- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.
نقده	W1- پایین بودن تعداد جمعیت شاغل، W2- نامطلوب بودن تعداد آموزشگاه‌های دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی، W3- نامطلوب بودن تعداد بیمارستان.	S1- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، S2- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، S3- مطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان، S4- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.

جدول ۱۲- عوامل استراتژیک نقاط فرصت‌ها و تهدیدها

شهرستان	شاخص	
	فرصت‌ها (Opportunities)	تهدیدها (Threats)
ارومیه	01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- زیاد بودن طول راهها، 03- زیاد بودن جمعیت باسوادان.	T1- بالا بودن جمعیت فعال بیکار، T2- بالا بودن میزان مرگ و میر.
اشنویه	01- بالا بودن درصد شهرها و روستاهای گازرسانی شده، 02- بالا بودن تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستباف، 03- بالا بودن تعداد پزشکان عمومی.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- کم بودن طول راهها، T3- بالا بودن جمعیت بیسواد، T4- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
بوکان	01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- کم بودن طول راهها، T3- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T4- بالا بودن جمعیت بیسواد، T5- نامطلوب بودن تعداد تخت بیمارستان.
پیرانشهر	01- بالا بودن جمعیت فعال و نیروی کار، 02- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی عمومی.	T1- کم بودن طول راهها، T2- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T3- بالا بودن جمعیت بیسواد، T4- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
تکاب	01- بالا بودن جمعیت فعال و نیروی کار، 02- بالا بودن تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستباف.	T1- بالا بودن جمعیت فعال بیکار، T2- بالا بودن میزان مرگ و میر، T3- کم بودن طول راهها، T4- بالا بودن جمعیت بیسواد، T5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
چالدران	01- بالا بودن تعداد شرکت‌های فعال صنعتی و فرش دستباف، 02- بالا بودن تعداد پزشکان عمومی.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- بالا بودن میزان مرگ و میر، T3- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T4- بالا بودن جمعیت بیسواد، T5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
خوی	01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، 03- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، 04- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.	T1- بالا بودن میزان مرگ و میر، T2- پایین بودن تعداد بیمارستان.
سردشت	01- بالا بودن تعداد پزشکان عمومی.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- کم بودن طول راهها، T3- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T4- بالا بودن جمعیت بیسواد، T5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
سلماس	01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- بالا بودن جمعیت فعال و نیروی کار، 03- زیاد بودن طول راهها، 04- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، 05- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.	T1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، T2- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
شاهین دژ	01- بالا بودن جمعیت فعال و نیروی کار، 02- بالا بودن تعداد کارگاه‌های صنعتی، 03- بالا بودن تعداد پزشکان عمومی.	T1- بالا بودن میزان مرگ و میر، T2- کم بودن طول راهها، T3- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T4- بالا بودن جمعیت بیسواد، T5- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
ماکو	01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- زیاد بودن طول راهها، 03- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، 04- بالا بودن تعداد پزشکان عمومی.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- بالا بودن میزان مرگ و میر، T3- پایین بودن تعداد پزشکان متخصص.
مهاباد	01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، 03- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- بالا بودن میزان مرگ و میر، T3- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T4- پایین بودن تعداد پزشکان عمومی.

01- وجود جمعیت و نیروی انسانی بالا، 02- بالا بودن جمعیت فعال و نیروی کار، 03- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، 04- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.	T1- پایین بودن درصد فرصت‌های شغلی، T2- پایین بودن تعداد میاندوب
01- بالا بودن درصد شهرها و روستاهای گازرسانی شده، 02- بالا بودن درصد جمعیت باسوادان، 03- بالا بودن تعداد پزشکان متخصص.	T1- پایین بودن تعداد جمعیت فعال، T2- بالا بودن میزان مرگ و میر، T3- کم بودن طول راهها، T4- نامطلوب بودن شاخص‌های خدمات اجتماعی، T5- پایین بودن تعداد جمعیت بیمارستان.

جدول ۱۳- نتایج همبستگی بین تعداد جمعیت و سطوح برخورداری (براساس سطح بندی اسکالوگرام)

محاسبات همبستگی اسپیرمن				
تعداد جمعیت	سطح برخورداری	سطح معناداری	حجم نمونه	
۱	۰/۷۳۳	۰/۰۰۳	۱۴	تعداد جمعیت
۰/۷۳۳	۱	۰/۰۰۳	۱۴	سطح برخورداری

جدول ۱۴- نتایج همبستگی بین تعداد جمعیت و سطوح برخورداری (براساس سطح بندی SWOT)

محاسبات همبستگی اسپیرمن				
تعداد جمعیت	سطح برخورداری	سطح معناداری	حجم نمونه	
۱	۰/۷۲۶	۰/۰۰۳	۱۴	تعداد جمعیت
۰/۷۲۶	۱	۰/۰۰۳	۱۴	سطح برخورداری

جمع بندی

در این مقاله برای سنجش سطوح برخورداری شهرستان های استان آذربایجان غربی از دو روش آنالیز اسکالوگرام و SWOT استفاده گردید. با توجه به شاخص های مورد استفاده در این پژوهش و تجزیه و تحلیل این شاخص ها به دو روش فوق، نتایج کلی این پژوهش را به شرح زیر می توان بیان نمود:

براساس تجزیه و تحلیل شاخص ها به دو روش آنالیز اسکالوگرام و مدل SWOT شهرستان های استان آذربایجان غربی از لحاظ سطوح برخورداری در ۵ طیف به شرح زیر قرار گرفتند:

گروه اول شهرستان های بسیار برخوردار: براساس نتایج به دست آمده از دو مدل آنالیز اسکالوگرام و SWOT دو شهرستان ارومیه و خوی که ۱۴/۲۸ درصد از شهرستان های استان را تشکیل می دهند، بالاترین امتیازات را به خود اختصاص دادند و به عنوان شهرستان های بسیار برخوردار استان شناخته شدند. به طوری که براساس نتایج مدل آنالیز اسکالوگرام شهرستان ارومیه ۱۱۰ امتیاز و شهرستان خوی ۱۰۹ امتیاز و براساس نتایج مدل SWOT شهرستان

ارومیه ۱۱۴ امتیاز و شهرستان خوی ۱۰۴ امتیاز از مجموع امتیازات را به خود اختصاص دادند. در بین ۳۶ شاخص انتخابی برای سنجش سطوح برخورداری، این دو شهرستان در اکثر شاخص‌ها نسبت به سایر شهرستان‌ها دارای برتری نسبی بودند.

گروه دوم شهرستان‌های برخوردار: طبق مدل آنالیز اسکالوگرام دو شهرستان نقده و میاندوآب به ترتیب با ۹۴ و ۹۱ امتیاز در گروه شهرستان‌های برخوردار قرار گرفته‌اند و طبق نتایج مدل SWOT علاوه بر دو شهرستان فوق شهرستان ماکو نیز در این گروه جای گرفته است. براساس نتایج این مدل شهرستان نقده مجموعاً ۹۴ امتیاز، شهرستان میاندوآب ۹۲ امتیاز و شهرستان ماکو ۹۰ امتیاز کسب نمودند.

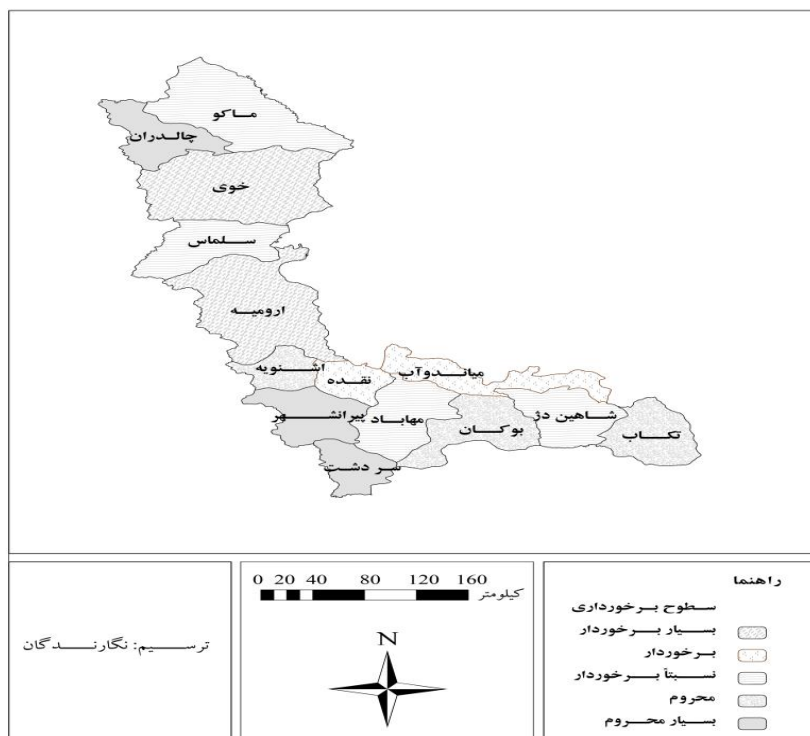
گروه سوم شهرستان‌های نسبتاً برخوردار: طبق نتایج مدل اسکالوگرام در این طیف چهار شهرستان ماکو، سلماس، شاهین‌دژ و مهاباد واقع شده‌اند که حدود ۲۸/۵۷ درصد شهرستان‌های استان را تشکیل می‌دهند. طبق این مدل ماکزیمم شهرستان‌های استان در این گروه قرار گرفته‌اند ولی طبق مدل SWOT فقط ۳ شهرستان سلماس، شاهین‌دژ و مهاباد در این گروه جای گرفته‌اند و شهرستان ماکو به علت وضعیت نسبتاً مطلوب آن در برخی شاخص‌ها در گروه شهرستان‌های برخوردار قرار گرفته است.

گروه چهارم شهرستان‌های محروم: براساس نتایج دو مدل آنالیز اسکالوگرام و SWOT ۲۱/۴۲ درصد شهرستان‌های استان که شامل ۳ شهرستان اشنویه، بوکان و تکاب است در این گروه جای می‌گیرند. نتایج آنالیز اسکالوگرام و SWOT نشان می‌دهد که شهرستان‌های این گروه در اغلب شاخص‌ها از وضعیت چندان مناسبی برخوردار نمی‌باشند.

گروه پنجم شهرستان‌های بسیار محروم: براساس نتایج دو مدل در این گروه سه شهرستان سردشت، چالدران و پیرانشهر به عنوان محروم‌ترین شهرستان‌های استان قرار گرفته‌اند. نتایج حاکی از آن است که شهرستان‌های این گروه در اکثر شاخص‌ها وضعیت بسیار نامطلوبی دارند.

در نقشه شماره (۲) سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی به صورت شماتیک و در ۵ سطح نشان داده شده است. نگاهی به نقشه مذکور و نتایج حاصل از دو تکنیک آنالیز اسکالوگرام و SWOT نشان می‌دهد که شهرستان‌های استان آذربایجان غربی از لحاظ سطح برخورداری از امکانات و خدمات در وضعیت نامتعادل و ناهمگونی قرار دارند. این نابرابری ایجاب می‌کند که در منطقه مورد مطالعه تجدید نظرهای اساسی در برنامه‌ریزی‌ها

اعمال شود و راهبردهای اساسی و کوتاه مدت به صورت سلسله مراتبی و بر مبنای نظم و سلسله مراتب فضایی به مرحله اجرا گذاشته شوند.

شکل ۲: سطوح برخورداری شهرستان‌های استان آذربایجان غربی براساس روش آنالیز اسکالوگرام

جدول ۱۵- راهکارهای زمانی و مکانی براساس مدل SWOT به تفکیک شاخص‌ها

نوع شاخص	شهرستان	امتیاز	وضعیت	نوع راهکار و برنامه
ارومیه	۲۰	خیلی قوی	بلند مدت	جمعیتی
اشکنویه	۹	خیلی ضعیف	ضربتی	
بوکان	۱۴	متوسط	میان مدت	
پیرانشهر	۱۶	قوی	بلند مدت	
تکاب	۱۰	خیلی ضعیف	ضربتی	
چالدران	۸	خیلی ضعیف	ضربتی	
خوی	۱۸	قوی	بلند مدت	
سردشت	۹	خیلی ضعیف	ضربتی	
سلماس	۱۷	قوی	بلند مدت	
شاهیندژ	۱۳	ضعیف	کوتاه مدت	
ماکو	۱۲	ضعیف	کوتاه مدت	

مهاباد	۱۳	ضعیف	کوتاه مدت	عمرانی - زیربنایی
میاندوآب	۱۶	قوی	بلند مدت	
نقده	۹	خیلی ضعیف	ضربتی	
ارومیه	۱۵	خیلی قوی	بلند مدت	
اشنویه	۹	متوسط	میان مدت	
بوکان	۸	ضعیف	کوتاه مدت	
پیرانشهر	۵	خیلی ضعیف	ضربتی	
تکاب	۵	خیلی ضعیف	ضربتی	
چالدران	۵	خیلی ضعیف	ضربتی	
خوی	۱۴	خیلی قوی	بلند مدت	
سردشت	۴	خیلی ضعیف	ضربتی	
سلماس	۱۴	خیلی قوی	بلند مدت	
شاهین دژ	۷	ضعیف	کوتاه مدت	
ماکو	۸	ضعیف	کوتاه مدت	
مهاباد	۶	خیلی ضعیف	ضربتی	
میاندوآب	۱۳	قوی	بلند مدت	
نقده	۹	متوسط	میان مدت	

ادامه جدول ۱۵- راهکارهای زمانی و مکانی براساس مدل SWOT به تفکیک شاخص‌ها

نوع شاخص	شهرستان	امتیاز	وضعیت	نوع راهکار و برنامه
ارومیه	۲۰	قوی	بلند مدت	صنعت و معدن
اشنویه	۱۲	ضعیف	کوتاه مدت	
بوکان	۱۹	قوی	بلند مدت	
پیرانشهر	۹	خیلی ضعیف	ضربتی	
تکاب	۱۴	متوسط	میان مدت	
چالدران	۱۶	متوسط	میان مدت	
خوی	۲۴	خیلی قوی	بلند مدت	
سردشت	۶	خیلی ضعیف	ضربتی	
سلماس	۱۱	ضعیف	کوتاه مدت	
شاهین دژ	۱۳	ضعیف	کوتاه مدت	
ماکو	۱۱	ضعیف	کوتاه مدت	

مهاباد	۱۸	قوی	بلند مدت	خدمات اجتماعی
میاندوآب	۱۷	متوسط	میان مدت	
نقده	۲۱	قوی	بلند مدت	
ارومیه	۲۰	خیلی قوی	بلند مدت	
اشنویه	۵	خیلی ضعیف	ضربتی	
بوکان	۱۰	ضعیف	کوتاه مدت	
پیرانشهر	۷	خیلی ضعیف	ضربتی	
تکاب	۵	خیلی ضعیف	ضربتی	
چالدران	۴	خیلی ضعیف	ضربتی	
خوی	۱۸	خیلی قوی	بلند مدت	
سردشت	۸	ضعیف	کوتاه مدت	
سلماس	۱۳	متوسط	میان مدت	
شاهیندژ	۶	خیلی ضعیف	ضربتی	
ماکو	۱۴	متوسط	میان مدت	
مهاباد	۱۰	ضعیف	کوتاه مدت	
ارومیه	۲۰	قوی	بلند مدت	
اشنویه	۱۲	ضعیف	کوتاه مدت	
ارومیه	۱۴	خیلی ضعیف	ضربتی	
اشنویه	۱۷	ضعیف	کوتاه مدت	
بوکان	۱۳	خیلی ضعیف	ضربتی	
پیرانشهر	۱۱	خیلی ضعیف	ضربتی	
تکاب	۱۷	ضعیف	کوتاه مدت	
چالدران	۱۷	ضعیف	کوتاه مدت	
خوی	۱۶	ضعیف	کوتاه مدت	
سردشت	۱۵	ضعیف	کوتاه مدت	
سلماس	۱۴	خیلی ضعیف	ضربتی	
شاهیندژ	۲۷	خیلی قوی	بلند مدت	
ماکو	۲۴	قوی	بلند مدت	
مهاباد	۱۴	خیلی ضعیف	ضربتی	
میاندوآب	۱۹	متوسط	میان مدت	
نقده	۲۰	متوسط	میان مدت	

پیشنهادات و ارائه راهکارها

با توجه به جایگاه هر یک از شهرستان‌ها از نظر سطوح برخورداری و بیان نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود و نتایج به دست آمده از پژوهش، جهت برنامه‌ریزی اصولی و ایجاد تعادل فضایی منطقه مورد

نظر ارائه راهکارهای زمانی و مکانی به صورت سلسله مراتبی و بر مبنای نظم و سلسله مراتب فضایی می‌تواند برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی را جهت رسیدن به این امر مهم یاری رساند. در این راستا راهکارها و پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد

به طور کلی با توجه به مجموعه امتیازات ۳۶ شاخص انتخابی و نتایج به دست آمده براساس روش SWOT، می‌توان برای هریک از شهرستان‌های استان آذربایجان غربی راهکارهای مکانی- زمانی زیر را پیشنهاد نمود:

برنامه‌های ضربتی

با توجه به اینکه شهرستان‌های پیرانشهر، سردشت و چالدران در اکثر شاخص‌های مورد بررسی وضعیت نامناسبی دارند و در بین شهرستان‌های استان کمترین امتیازات را کسب نموده‌اند و به عنوان شهرستان‌های بسیار محروم شناخته شده‌اند، برای این شهرستان‌ها برنامه‌های ضربتی پیشنهاد می‌شود.

برنامه‌های کوتاه مدت

برای شهرستان‌های اشنویه، بوکان، تکاب با توجه به وضعیت این شهرستان‌ها در هریک از شاخص‌ها و امتیازات کسب شده و قرار گرفتن در گروه شهرستان‌های محروم، برنامه‌های کوتاه مدت توصیه می‌شود.

برنامه‌های میان مدت

برای شهرستان‌های سلماس، شاهین دژ و مهاباد متناسب با وضعیت آن‌ها و امتیازات کسب شده برنامه‌های میان مدت پیشنهاد می‌شود.

برنامه‌های بلند مدت

با توجه به اینکه شهرستان‌های ارومیه و خوی به عنوان شهرستان‌های بسیار برخوردار و شهرستان‌های میاندوآب، نقده و ماکو به عنوان شهرستان‌های نسبتاً برخوردار شناخته شده‌اند و وضعیت این شهرستان‌ها در شاخص‌های مورد بررسی مطلوب می‌باشد برای این شهرستان‌ها برنامه‌های بلند مدت پیشنهاد می‌شود.

منابع

- آهنگری، ع (۱۳۸۵)، «ارزیابی درجه توسعه شهرستان های استان خوزستان و نابرابری منطقه‌ای در استان (۱۳۷۸ و ۱۳۸۲)»، *فصلنامه بررسی‌های اقتصادی*، شماره ۲، صص ۲۵-۵.
- ازکیا، م (۱۳۸۷)، «جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی در ایران»، تهران، انتشارات اطلاعات.
- ازکیا، م (۱۳۸۴)، «مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی»، تهران، انتشارات اطلاعات.
- ازکیا، م (۱۳۶۷)، «نظریه های توسعه نیافتگی»، *مجله نامه علوم اجتماعی*، شماره ۱، صص ۲۰۰-۱۸۱.
- اشتری، ح (۱۳۷۳)، «درجه توسعه یافتگی مناطق (شهرستان- شهری- روستایی) استان آذربایجان غربی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی.
- افتخاری، ع؛ مهدوی، د (۱۳۸۵)، «راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک»، *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، شماره ۲، صص ۳۰-۱.
- پوراحمد، ا (۱۳۸۴)، «بررسی روند تغییرات توسعه یافتگی استان های کشور (دوره زمانی ۱۳۸۲-۱۳۶۵)»، *فصلنامه پژوهش فرهنگی*، شماره ۹، صص ۲۱-۳.
- تقوایی، م؛ نیلی‌پور طباطبائی، ش (۱۳۸۵)، «بررسی شاخص های توسعه در مناطق روستایی استان های کشور با استفاده از روش اسکالوگرام»، *مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه*، شماره ۵۶، صص ۱۴۱-۱۰۹.
- جمعه‌پور، م (۱۳۸۴)، «مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی: دیدگاه‌ها و روش‌ها»، تهران، انتشارات سمت.
- جیروند، ع (۱۳۷۵)، «توسعه اقتصادی (مجموعه عقاید)»، تهران، انتشارات مولوی.
- حکمت‌نیا، ح؛ موسوی، م ن (۱۳۸۵) «کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای»، یزد انتشارات علم نوین.
- زیاری، ک (۱۳۷۹)، «سنجش درجه توسعه‌یافتگی فرهنگی استان های ایران»، *مجله نامه علوم اجتماعی*، شماره ۱۶، صص ۱۰۴-۹۱.
- زیاری، ک؛ جلالیان، ا (۱۳۸۷)، «مقایسه شهرستان های استان فارس بر اساس شاخص های توسعه ۱۳۵۵-۱۳۷۵»، *مجله جغرافیا و توسعه*، شماره ۱۱، صص ۹۶-۷۷.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح (۱۳۷۹)، «فرهنگ جغرافیایی شهرستان های کشور (شهرستان ارومیه)»، تهران.

- سو، ا (۱۳۸۳)، «تغییر اجتماعی و توسعه: مروری بر نظریات نوسازی، وابستگی و نظام جهانی»، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- صیدایی، ا (۱۳۸۷)، «برنامه‌ریزی روستایی در ایران»، اصفهان، انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان.
- کلانتری، خ (۱۳۸۷)، «پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم‌افزار SPSS»، تهران، انتشارات فرهنگ صبا.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، «نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان آذربایجان غربی».
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۷)، «سالنامه آماری استان آذربایجان غربی».
- مهندسان مشاور DHV هلند (۱۳۷۱)، «رهنمودهائی برای برنامه‌ریزی مراکز روستایی»، ترجمه سید جواد میر و دیگران، تهران، انتشارات وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستائی.
- مومنی، م (۱۳۸۷)، «اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای»، نجف آباد، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد.
- Arslan, O., Deha, Er, I., (2008), "SWOT analysis for safer carriage of bulk liquid chemicals in tankers". *Journal of Hazardous Materials*, 154:901-913.
- Cohen, E., (2003), "Tourism and Religion: A Case Study—Visiting Students in Israeli Universities".
- Griffiths, S., (2000), "Historical space and the practice of 'spatial history': The spatio-functional transformation of Sheffield 1770 – 1850", University College London, UK.
- Jasiševičius, R., Petrauskas, V., (2008), "Dynamic SWOT analysis as a tool for environmentalists", *Environmental Research, Engineering and Management*.1(43): 14-20.
- Kajanus, M., Kangas, j., (2004), "The use of value focused thinking and the "SWOT" hybrid method in tourism management", *Tourism Management*, 25: 499-506.
- Karppi, I., Kokkonen, M., Lahteenmaki-Smith, K., (2001), "Nordregio", the Nordic Centre for Spatial Development, Stockholm, Sweden.

- Liang Lee, K., Chih Huang, W., Yuan Teng, J., (2009), "Locating the competitive relation of global logistics hub using quantitative SWOT analytical method". *Qual Quant* 43:87-107.
- Yuksel, I., Dagdeviren, M., (2007), "Using the analytic network process (ANP) in a SWOT analysis. A case study for a textile firm". *Information Sciences* 177: 3364-3382.